

AUREL GEORGE STINO — UN HARNIC CERCETĂTOR AL CULTURII UNIVERSALE¹

EUGEN DIMITRIU

Profesorul Aurel George Stino² a desfășurat în întreaga sa viață o activitate multilaterală, urmărind să pună în lumină în primul rind trecutul cultural al meleagurilor natale. S-a încercat și a izbutit în navelă, în schiță, în eseu, în note de călătorie, în evocarea unor personalități române de valoare, dar de multe ori uitate. Lui îi revine meritul de a le fi dat la lumină și de a fi venit cu multe date inedite, care trădau pe cercetătorul pasionat, aplecat asupra documentelor.

Ceea ce a realizat scriitorul fălțicenean, este rodul unei munci istovitoare, dusă cu consecvență, decenii în șir, în casa³ cărțurilor, de pe tăcuta uliță a Boianului, azi Ion Dragoslav. A fost setos să cunoască lumea, comorile ei spirituale, dincolo de hotarele țării, pînă în îndepărtata Americă sau pînă în Extremul Orient. Mijloacele materiale, dar mai ales sănătatea, nu i-au îngăduit să călătorească prea mult. A văzut Franța, cu orașul luminilor, vestita Vale a Loirei și alte regiuni pitorești. Dar, pentru pătrunderea culturii universale, nu era de ajuns. Și atunci, cărturarul neobosit a adus o lume mirifică în casa părintească: cărți, reviste, albume, fotografii, de pe întreg globul, unele adevărate bijuterii ale artei tipografice. Prieten al culturii universale, Aurel George Stino a luat din ea ceea ce era mai frumos, mai înălțător.

Și-a îndeplinit visul, legînd strînsă prietenie cu mulți scriitori și oameni de cultură. Cunoștea franceza, germana, engleza, portugheza, spaniola și italiana. Aproape că nu e colț al lumii pe care profesorul să nu-l fi cunoscut prin intermediul cărților. Atras de aceste valori spiri-

---

1. În studiul de față nu am indicat publicațiile în care au apărut articolele scriitorului fălțicenean. O asemenea încercare ar fi fost aproape imposibilă. Autorul a decupat articolele în decursul anilor, fără a nota revista și data. Toate sînt lipite în 10 caiete mari și se află la Fondul documentar al „Galeriei oamenilor de seamă” din Fălțiceni. Ele au fost donate „Galeriei”, de către prof. Virginia Stino, soția scriitorului.

2. Fiul lui George Stino, profesorul de franceză al lui Mihail Sadoveanu la gimnaziul „Alecui Donici” din Fălțiceni. Tatăl lui George, a fost institutorul Ioan Stino, dascăl la „Școala Domnească” în oraș și autorul primei *Geografii a județului Suceava* (cu capitala Fălțiceni), apărută la librăria Saidman, în 1877.

3. În care au poposit de-a lungul anilor mulți scriitori și cărturari: M. Sadoveanu, Eug. Lovinescu, Anton Holban, Ion Dragoslav, Vasile Ciurea, Virgil Tempeanu, George Tutoveanu, George Ursu, George Călinescu ș. a.

tuale, s-a lăsat tentat de ideea tălmăcirii lor în românește, pentru a le împărtăși și cititorilor români. În miile de articole pe care le-a publicat în revistele timpului, întâlnim studii competente asupra diferiților scriitori, din Franța, Italia și Peninsula Iberică, fie din țările nordului, învăluite în ceață și poezie ; a călătorit cu mintea și în Țara Soarelui Răsare, dându-ne ocazia să facem cunoștință cu o artă majoră.

Ne vom opri asupra unor figuri mai importante, încercînd să scoatem în evidență finețea observațiilor lui Aurel Stino. Vom începe cu literatura franceză, pe care a cunoscut-o cel mai bine, fiind și limba pe care a predat-o pînă la moarte, la liceul „Nicu Gane“.

La umbra sonetului lui Arvers, este titlul unui articol pe care l-a publicat în „Gazeta Cărților“. Autorul evocă sonetul ce l-a făcut celebru pe Arvers, sonet închinat Mariei Nodier, muza cenaclului de la Biblioteca Arsenalului. Ea a fost poreclită chiar „Notre Dame de l' Arsenal“. „Felix Arvers a iubit-o — ne spune Aurel Stino — și Marie Mennessier-Nodier n-a știut nimic, n-a cunoscut niciodată iubirea, grandios de tăcută, ce i-a închinat-o“. Iată cîteva versuri ce ilustrează afirmația :

„Mon âme a son secret, ma vie a son mystère :
Un amour éternel en un moment conçu.
Le mal est sans espoir, aussi je dû le taire,
Et celle qui l'a fait n'en a jamais rien su“.

Stino se referă apoi dezamăgit la un portret al ei, infidel redat de pictorul Devéria : „Am regretat din suflet văzînd o acuarelă a lui Devéria, înfățișîndu-ne femeia celebră pentru că a inspirat un sonet. Îmi închipuiam o ființă abia pămîntească, de un suav lamartinism și adevărat tezaur de grație unică... Atît de odios pare chipul Mariei în acuarela lui Devéria, pictorul de curte al Muzelor, încît parcă s-ar prăbuși coloană cu coloană micul templu de marmoră închinat de Arvers... Suavă Marie Mennessier, fii liniștită în grădina făgăduinții, acolo unde mișună în jurul tău adoratori și poeți, pictori și cîntăreți de odinioară, că nimeni n-are să te cunoască după profilul — care nu poate fi al tău — zugrăvit de un Devéria, ci tot din armonia șiragului de perle adunat din roua inimii lui Felix Arvers“.

Scriitorul fălțicenean a fost apoi preocupat de figura marelui poet francez Charles Baudelaire. Traduce din acesta *Portretul lui Samuel Cramer*, care e de fapt începutul nuvelei *La Fanfarlo*, apărută prima dată în „Le Bulletin de la Société des gens de lettres“ în 1847. Arătînd că nuvela aparține lui Baudelaire, „cel ce n-a iubit nimic în viața lui“, Stino relevă importanța ei, pentru că este o schiță de autoportret. Revine asupra poetului francez, în articolul *Baudelaire și arta*. „Baudelaire n-a iubit omenirea — ne spune Aurel Stino —, ...n-a știut nici ce-i dragostea, deși a cultivat voluptatea cu arii de ritual păgîn“. În *La prière d'un païen*, întâlnim versuri ca acesta :

„Volupté, sois toujours ma reine !“

Deoarece voluptatea i-a dat satisfacții mediocre, apelează la moarte :

„O, mort, vieux capitaine, il est tempe ! Levons l'ancre !“
(*Le voyage*)

Socotindu-l poet al egoismului în sensul cel mai strict al cuvîntului, scriitorul fălticenean adaugă : „Considerindu-se drept profetul religiei celei mai noi, Arta, Baudelaire s-a închipuit drept ținta prigoanei întregii omeniri, incapabil să priceapă o asemenea nouă credință al cărei prim sacerdote era, poate și din orgoliu“.

*
* * *

Cînd s-au împlinit 150 de ani de la nașterea lui Stendhal, s-a vorbit mult despre romancierul care după propria-i afirmație — nu scria pentru contemporanii săi, ci pentru cei de la sfîrșitul secolului. De remarcat că nimeni n-a vorbit despre călătoriile lui Stendhal. A făcut-o Aurel George Stino, scriind articolul *Un călător : Henry Beyle*. După ce înșiră notele de călătorie ale acestuia, *Promenade dans Rome ; Rome, Naples et Florence ; Des mémoires d'un touriste* — admirabile ghiduri turistice —, Aurel Stino continuă : „Henry Beyle este un călător care nu face paradă de extaz în fața naturii, ceea ce îl interesează sînt oamenii... Creațiunile oamenilor prezintă mai multă valoare pentru acest turist genial, decît ale naturii, pe care de altfel nu le disprețuiește... Peisagiul pentru a-l satisface, trebuie să-i prezinte vreo evocare istorică sau altceva...“.

Zăbovește o clipă asupra lui La Bruyère, autorul celebrei cărți *Les Caractères*. În articolul *Un contemplator : La Bruyère*, Aurel George Stino face un reușit portret al scriitorului : „Trăind în lumea aurită de la curtea vijeliosului principe de Condé, la Chantilly, taciturnul și contemplatorul nu s-a lăsat înșelat de aparențe, într-o lume unde totul era să pari, unde morga și flateria înnobilau ignoranța. De după draperiile grele și somptuoase, La Bruyère observa. Pe dinaintea ochilor săi trecea un bogat cortegiu de farsori, incapabili, răutăcioși, invidioși, vanitoși, figuri patologice și adevărați irozi ai secolului. Fără să se revolte prea mult, croncar benedictin cu zîmbetul pe buze, variind între sarcasm și satisfacție, înregistrează cu fidelitate și la împlinire scăderile oamenilor din jurul său“.

Consacră lui Chateaubriand cîteva articole, din care menționăm : *170 ani de la nașterea lui Chateaubriand ; Vocii contemporane cu prilejul unei noi ediții a Domnului Viconte de Chateaubriand*, sau *Chateaubriand și Leontina de Villeneuve*. În aceasta din urmă, Aurel Stino ne descrie dragostea dintre Leontina de Villeneuve și autorul celebrelor *Atala*, *René*, *Itinéraire*. „Născută la Toulouse în 1803 și petrecîndu-și copilăria și adolescența tot în sud, în castelul d'Hauterive, o fortăreață cu zidurile scîldate de apele riului Thoré, Leontina de Villeneuve l-a adorat pe Chateaubriand. Corespondența dintre ei îi situează în rîndurile îndrăgostiților celebri“.

ceze. Iată un fragment de poem al unui autor necunoscut, în traducerea scriitorului fălticenean :

Multe sînt femeile frumoase
În țările lui Tsao și Yen !
Drăgălașa faptură, ca o statuă de jad,
Încîntătoare și din grații plămădită,
Acolo visează, cîntă, dăntuiește,
În foșnet de mătăsuri.“

. . . . .

Cîteva articole ne prezintă o altă figură luminoasă a culturii universale. E vorba de Alf Lombard, profesor de filologie romantică la Universitățile din Uppsala și Lund : *Un bun și erudit prieten suedez : profesorul Alf Lombard de la Uppsala ; Filologul Alf Lombard — un emerit amic suedez* ș.a. Dar țara nordică îl interesează și sub alte aspecte : *Frumoasa Suedie ; Limba română în Suedia ; Un călător suedez despre România vremurilor ; Școala nordică*.

Facem cunoștință cu îndepărtata Japonie, cu arta ei, în numeroase articole sau tălmăciri ale lui Aurel George Stino. În rubrici intitulate „Tristeți nipone“, sau „Dintr-o alăută japoneză“, întilnim adevărate giuvaere, șlefuite cu măiestrie de scriitorul fălticenean. Iată o strofă a poetului Ghyoson, din secolul XI :

„Afară de florile tale,
Cireșule de la munte,
Alți prieteni n-am.
Unu'la altul
Cu drag să ne gîndim !“

Sau alta, a lui Othoma Kuronushi, din secolul IX :

Șoptesc ale primăverii ploii,
Lacrimi ele să fie oare ?
Nu-i suflet în lume,
Molcom să nu jelească
Florile căzute din cireși...“

Mai amintim articolele : *Școala japoneză ; Pentru cunoașterea Japoniei ; Explicări geografice asupra civilizației japoneze ; Familia japoneză ; Bazele culturii poporului japonez*.

Numeroase studii, traduceri din literatura țărilor baltice, din arta și folclorul acestor popoare au fost publicate de Aurel George Stino de-a lungul anilor. Iată cîteva titluri : *Legende populare din Lituania ; Letonia, o țară de plugari harnici ; Muzica populară lituană ; În jurul lui Ivan Turbincă — între I. Creangă și versiunea lituană ; Vrăji lituane ; O poveste de iubire din trecutul Lituaniei*.

Literatura arabă e deseori prezentă în preocupările lui Stino. Traduce poemul în proză *Kamar, fiica șeicului*. Din opera lui Ahmed Rasmim (poet egiptean contemporan), traduce poezia *Mai încîntătoare ca*

o noapte... Iată un poem în proză, *Somnul iubitei*, publicat în revista fălticeneană „Înmuguriri“⁴. Îl redăm în întregime, pentru frumusețea lui: „N-am să uit pînă la moarte această vrăjită dimineată din minunatul Damasc și tăcerea grădinei unde dormeai. Umbra gîtului tău era albăstruie. Sinii ți se ridicau și coborau cu ritm de izvor binefăcător. Pe iarbă, brațele tale de ivoriu lăsate în voie, păreau două rîulețe de argint, și fluturii ți se așezau pe unghii, socotind că se lasă pe trandafiri.

Oare tatăl meu cel fericit, în acea clipă, privea el niște fecioare mai dumnezeiești prin cele șapte grădini ale raiului?

M-am întins lîngă tine, ca un cerșetor ostenit lîngă o moscheie“.

Cehoslovacia prietenă ocupă un loc de seamă în publicistica lui Aurel George Stino, în articole ca: *Literatura cehoslovacă conitmporană*; *Bratislava*; *Luminișuri din poezia cehă*; *O distinsă și erudită prietenă din Cehoslovacia*. În acest ultim titlu, e vorba de dr. Jindra Huskova Flajshansova, profesoară de filologie romanică la Universitatea din Bratislava. Această distinsă scriitoare care a vizitat România, este o harnică propagatoare a literaturii române în patria sa. A tradus între altele, în limba slovacă, „O scrisoare pierdută“, de I. L. Caragiale, și în anii, de o înaltă ținută intelectuală, care face cinste atît scriitorului fălticenean, cît și orașului natal. La fel de onorată s-a simțit și scriitoarea slovacă, după cum ne-o mărturisesc scrisorile ei.

Din literatura rusă, Aurel Stino s-a ocupat îndeaproape de Maxim Gorki. A publicat apoi un amplu articol despre Ivan Turgheniev, la 50 de ani de la moartea marelui scriitor.

Peste cultura Italiei, nu putea trece. Din numeroasele articole ce le-a publicat în periodicele vremii, amintim: *Între arta și istoria Italiei*; *Centenarul morții lui Leopardi*; *Francesco Petrarca văzut de el însuși*; *Paolo Veronese*; *Omul nou: Galileo Galilei*; *Giovani Pascoli*; *Un destin și un miracol: Rafael Sanzio*; *A murit Grazia Deledda* etc. Cu Gino Lupi, traducător al operei sadoveniene *Baltagul*, Aurel Stino a întreținut o bogată corespondență.

A călătorit prin intermediul cărților și a scris despre Norvegia, despre Islanda, Polonia, Danemarca, sau despre lirica croată. Din Jugoslavia evocă figura sculptorului Mestrovici, într-un articol intitulat chiar *Mestrovici*, apoi *Femeile în arta modernă jugoslavă*.

Scriitori de talent din literatură flamandă, Verhaeren sau Maeterlinck, sînt deseori evocați de publicistul fălticenean, în revistele timpului: *Maurice Maeterlinck... despre Tăcere*; *Verhaeren și strigătul unei generații*; *Verhaeren și arta flamandă*; *Cosmogonia lui Verhaeren*; *Vîntul în poezia lui Verhaeren*; *Luna în poezia lui Verhaeren*; *Verhaeren*; — 20 de ani de la moartea poetului.

Analizînd vîntul în poezia lui Verhaeren, Aurel Stino scrie: „Florile și holdele, șuvițele de păr, pînzele corăbiilor, stejarii, de-a lungul unei

4. A apărut între 1932—1940, fiind director, prof. dr. Virgil Tempeanu. Au colaborat între alții: A. G. Stino, Mihail Șerban, V. Tempeanu, D. Florea-Rariște, Tana Mugurel, Nicolae Țațomir, D. Murărașu, Artur Gorovei, I. U. Soricu, D. Iov, G. G. Ursu, Mihai D. Stamate, Dimitrie Loghin.

nesfîșite game de șoapte de iubire, evocări din depărtare, și ris șăgalnic, pînă la gemetele și blestemele muzei“. Reproduce apoi versurile poetului :

..Comme un aveugle il erre au loin sur l'océan
Et dès qu'il touche un cap ou qu'il heurte une pierre

Poposim în fine în Peninsula Iberică, la cultura spaniolă, din care cărturarul fălticenean va surprinde aspecte interesante : *Tipul uman al Hispanității* ; *Un mare poet spaniol : Don Felix Lope de Vega Carpio* ; *500 de ani de la nașterea lui Cristofor Columb* ; *Două elogii spaniole aduse poeziei*. Articolul *O divină Comedie spaniolă*, ni-l prezintă pe Don Ramon de Campoamor (1817—1901), născut în Asturii și care în opera sa *Drama Universale* — atinge nivelul unei viziuni dantești, în care eroii principali sînt Honorius și Soledad.

Am lăsat la urmă un ultim aspect sub care Aurel George Stino a cercetat istoria culturii universale. Într-o bogată rubrică intitulată „Antologia dragostei și a femeii“, întîlnim aprecieri ce aparțin unor mari gînditori, sau scriitori. Le-a tradus din alte limbi, alăturîndu-le celor în limba română, selecționate de el. Toate, ar putea forma un volum copios. Iată cîteva exemple :

„Cea mai mare minune a Iubirii este să vindece de cochetărie“ (La Rochefoucauld).

„Iubirea ? Vorbă mare, atît de mare încît este goală dacă nu conține totul“ (M. Prévost).

„Pentru femei, drăgălășenia și blîndețea sînt cele mai bune mijloace de a avea dreptate“ (Dna de Fontaine).

„În materie de sentiment, lipsa de logică este cea mai bună dovadă de sinceritate“ (Lev Tolstoi).

„Femeile romantice iubesc bărbații prozaici ; natura nu vrea să-și piardă drepturile“ (Limaprac).

Ceea l-a caracterizat pe scriitorul fălticenean, a fost permanenta sete de cunoaștere. Admirator al frumosului, și-a făcut prin muncă acerbă, o pregătire solidă. Ajutat de cunoașterea atîtor limbi străine, s-a descurcat cu competență și vituozitate prin labirintul diverselor culturi.

De o modestie rară, A. G. Stino n-a făcut niciodată caz de erudiția sa. Cele cîteva mii de articole pe care le-a publicat, sînt răspîndite atît în revistele din țară, cît și în străinătate.

Fostul profesor de la liceul „Nicu Gane“, ne-a lăsat o bogată zestre, care se cere valorificată. Încercarea noastră de a-i evoca personalitatea, constituie doar un început, ce trebuie continuat, pentru a demonstra umanismul acestui scriitor de talent.